

Умаралиева Шахло

Муаллими донишгоҳи соҳибкорӣ ва педагогикаи Деҳнав

Рамазонова Азиза

Мамасаидова Меҳрона

Донишгоҳи соҳибкорӣ ва педагогикаи Деҳнав донишҷӯёни курси -1

Аннотатсия: Мақолаи мазкур дар бораи ҳаёти пурмашаққати устоди бузург Садриддин Айни.

Аннотация: Эта статья о трудной жизни великого учителя Садриддина Айна.

Annotation: This article is about the difficult life of the great teacher Sadriddin Aini

Вожакалимаҳои калиди: Садри Зиё, Ёддоштҳо, Гули сурх, Муҳиддинова, "хиради халқ", андешаҳои ахлоқи Айни.

Намояндаи сардафтари адабиёти муосири тоҷик Садриддин Айни 15-уми апрели соли 1878 дар деҳаи Соктареи ноҳияи ғиждувони Аморати Бухоро чашм ба дунё кушодааст. Ӯ соли 1940 бо номи "Мухтасари тарҷумаи холи худам" китобчаи менависад ва дар ин китобча тарҷумаи ҳолашро бо тамоми ҷузъиёташ дақиқ навиштааст. Ин китоб соли 1958 яъне, баъди вафоти шоир ба нашр мешавад. Асари "Ёддоштҳо"-и шоир бошад, як қисми саргузашташро дар бар мегирад. Давраи бачагии Айни дар ду деҳа, тобистон дар Соктареи, зимистон дар Шофирком гузашта, аз хурдӣ бо азобу машаққат, меҳнати душвор ва камбағалии мардуми меҳнаткаш ошно гаштааст.

Падараш Саидмуродхоча одами босавод буд ва муддате дар мадрасаҳои Бухоро таҳсил кардааст. Айни аз хурдӣ аз падар бисёр чизҳоро омӯхт, ки муҳимтарини онҳо муҳаббат ба халқ ва адабиёту фарҳанг буд. Ӯ аз шашсолаги ба мактаб рафта, аввал муддате дар мактаби масҷиди деҳа меҳонад. Аз сабаби бесаводии мактабдор чизе омӯхта наметавонад ва падараш ӯро ба мактаби духтарона мегузаронад ва мактабро дар даҳсолагӣ ба охир мерасонад. Дар ин мактаб ӯ тавонист, ки " фақат девонаи ховони Ҳофиз, чанд ҷузъ аз Бедил ва чанд ҷузъ аз ғазалиёти Соиб"-ро аз худ кунад. Ин азхудкунӣ барои Айни чунин натиҷа дошт: "шеърхоро дӯст медоштам, ҳарчанд маъниҳои онҳоро дуруст нафаҳмам ҳам, оҳанги онҳо ба ман гуворо менамуд ва ба ёд карда хонда гаштани баъзе шеърҳо кушиш мекардам".

Дар тақдири минбаъдаи Айни хизмати сарвари равшанфикрони Бухорой Шарифҷон-махдومي Садри Зиё ниҳоят бузург аст. Ин шахс ба додгоҳи Айни меҳмон шуда, аз зиракии ӯ пай бурда, ҳамон вақт таъкид карда буд, ки "ин бачаро барои хондан ба шаҳр бурдан даркор аст". Ва Айни имкон ёфт, ки додарони бесаробонашро ба модаркалон супурда, ҳамроҳи бародараш Муҳиддинхоча барои таҳсил ба Бухоро равад ва аз моҳи сентябри соли 1890 сар карда "муллобачаи мадрасаҳои Бухоро шуд".

Айнӣ 27 сол дар Бухоро зиндагӣ карда, нафақат дониш андӯхт, балки ба зиндагии мардуми шаҳр, аҳли касбу ҳунари он шинос гардид. Аз зиндагӣ талху ширинҳои зиёде бардошт.

Зиндаги шоир дар мадрасаҳои Бухоро осон набуд. Ӯ менависад, ки "бо пойи бараҳна, бо кафши булғори маҳаллидӯхт дар барфу лой мегаштам, ки пойҳоям мекашиданд. Кафидагиҳои пойро аз шамъи баргирифта истодагӣ равған чаконда даво мекардам". Шароити таълим низ дар мадрасаҳо хуб набуд. Дигар мадрасаҳои Бухоро шӯхрати илмии оламгири қадимаи замони Сино ва баъди онро надоштанд. Усули таълим кӯҳна буд ва аксаран аз илмҳои мурда ва нолозими асри миёна дарс мегуфтанд, ки ба дарди замон намехӯрд. Шоир гуфта буд:

Дар мадраса ҳучраи қулай нест маро,
Дар майкада вачҳи нуклу май нест маро.
То кай гӯям ки "ину вай нест маро?"
Билчумла ба даҳр ҳеч шай нест маро.

Бо вучуди ин Бухоро, ки маркази тараққи илму адабиёт буд, Айниро парвариш намуд ва ба олами адабиёт ворид сохт. Махсусан Садри Зиё дар ин роҳ ба Айнӣ кӯмакҳои зиёд кардааст. Вай Айниро нафақат дар хонааш ҷой дод ва ба ин восита Айнӣ дар сӯҳбатҳои аҳли адаб иштирок карду баҳра бардошт, балки дар мадраса ҳучраеро барои Айнӣ харида, барои ӯ шароити дурусти хонданро муҳайё сохт.

Зиндагӣ дар ҳавлии Садри Зиё барои Айнӣ бисёр судманд буд, зеро, ҳавлии ӯ дар ҳақиқат "мактаби адабиёти ҳамин давра" буд ва Айнӣ "материалҳои муҳими адабии худро" маҳз дар ҳамин ҳавлӣ ҷамъ овардааст. Айнӣ дар ҳавлии Садри Зиё зиста хидмати ин хонаводаро низ ба ҷо меовард. Дар ин ҳавлӣ, аз як тараф, агар ҳазинаи дониши вай "аз лафз ва маънӣ пур" шуда бошад, аз тарафи дигар "хизматҳои вазнин аз фурсат ва тоқат"-аш беш буд. Бинобарин ҳам Айнӣ оқибат хизмат ва ҳавлии Садри Зиёро тарк гуфта, муддате дар ҳучраи бародараш Муҳиддинхоҷа зиста, баъди "тамоми беҳучра монда, хонабардӯш" гардиданаш Садри Зиё аз мадрасаи Кӯкалдош як ҳучра харида ба ӯ дод ва Айнӣ даҳ сол -то моҳи апрели соли 1917 он ҷо зиндагӣ кард.

Айнӣ аз бадқирдорӣҳои роҳбарони ҳукумат ва калонони ҳамон замон огоҳ буд. Махсусан "шикоятҳои иҷтимоӣ", ки дар сӯҳбатҳои хонаи Садри Зиё ба гӯшаш расида буд, ҷашми ӯро ба воқеияти сиёсӣ иҷтимоӣ мекушод. Вай ба сафи онҳое даромад, ки ислоҳоти мактабу маориф ва низоми идораро меҳостанд. Ана дар ҳамин давра Айнӣ бо рафиқонаш, аз ҷумла Мунзим дар фикри ислоҳоти маориф ва ташкили мактабҳои нав афтиданд ва барои ба амал баровардани ниятҳои ӯшон ҷамъияти пинҳонгории "Тарбияи атфол" -ро таъсис доданд. Ҳаракати ин маорифпарварон ва ислохотҳои ӯ фидой, ки баъд бо истилоҳи ҷадидӣ машҳур шуд, ниятҳои неқ дошт. Ба қавли Айнӣ "низояти матлаби инҳо ислоҳи мактаб, ислоҳи мадраса ва ислоҳи ҳукумати амир буд".

Талошҳои ислохотҳои Айнӣ ва шариконаш ба он анҷомид, ки бисёре кушта ва ё ҳабс шуданд. Айнӣ баъди 75 ҷӯби амир аз ҷониби аскарони рус озод карда шуд ва пас аз табobati тӯлонӣ дар беморхонаи Когон аввалҳои моҳи июли соли 1917 ба

Самарқанд омад. Муддате дар ин шаҳр паноҳ бурда ,боз ба таъкиби рӯҳониёни чоҳил гирифторм шуд ва маҷбур гардид, ки ба Тошканд равад. Баъди ором шудани вазъият боз ба Самарқанд баргашт ва то солҳои охири ҳаёташ инҷо зиндагӣ карда, тамоми осори илмию адабиашро дар ҳамин шаҳр навишт. Солҳои охири умраш дар Душанбе гузашта бошад ҳам бо Самарқанд робитаи наздик дошт.

Эҷодиёти шоир

Устод Айнӣ нахустин шеърро соли 1895 гуфтааст. Ин ҳамон шеъри машхури "Тули сурх" аст. Аз ин пештар низ Айнӣ шеърҳои гуфта будааст; вале "баъд аз понздаҳ рӯз ё як моҳ бемаънӣ будани" онҳоро фаҳмида, " пеш аз он ки касе дида бошад, сӯхта нобуд" мекардааст. Айнӣ баробари ба шеърҳои оғоз кардан мувофиқи расми он замон таҳаллус интиҳоб мекунад. Аввал таҳаллуси Сифлӣ, баъд Мӯҳтоҷӣ, сипас Ҷунунӣ ва ниҳоят Айнӣро мепазирад. Ба ҳар се таҳаллуси аввал низ шеърҳо гуфтааст, вале дар тазкираҳои охири асри 19 ва ибтидои асри 20 номи ӯ бо таҳаллуси Айнӣ омадааст.

Устод Айнӣ чун намунаи "хиради халқ" (таъбири Хуршеда Отахонова) дар миёни аҳли адабу фарҳанги миллии мо шинохта шудааст.

Рози дил мегуфтам, ар як марҳаме медоштам,

Шикваҳо мекардам аз ғам, ҳамдаме медоштам.

Дар шаби ҳичрон намешуд захми дил реши равон,

Гар зи васли як парирӯ марҳаме медоштам...

Садриддин Айнӣ 15-уми июли соли 1954 дар Сталинобод (Душанбе) аз дунё гузашт. Оромгоҳи ӯ дар боғи Айнӣ шаҳри Душанбе аст.

Хулоса. Устод Айнӣ ба душвориро машаққатҳои замонаи худ нигоҳ накарда эҷодиёташро давом дод. Аз ҳамин сабаб ҳам адабиёти муосири тоҷик ба дараҷаи баланди тараққиёт расид. Дар адабиёти тоҷик аввалин шуда повест ва романро ҳам Садриддин Айнӣ даровардааст. Дар замони ҳозира асарҳои устод Айнӣ ба тамоми забонҳои ҷаҳон тарҷима шудааст. Ба ин шахси бузург ҳарчиқадар тасанно гӯйем меарзад.

АДАБИЁТҲОИ ИСТИФОДАШУДА:

1. Садриддин Айнӣ. Ёддоштҳо, қисми 1. Душанбе: Адиб, 1990.- 48-65 саҳ.
2. Ниг. Қисми сеюми "Ёддоштҳо" , боби "Баъд аз мактабхони", саҳ. 77-88.
2. Китоби дарсии "адабиёт"-и синфи 9, саҳ-55.
3. Китоби дарсии "адабиёт"-и синфи 10, саҳ-5.
4. <https://www.kinopoisk.ru/name/1810887/>
5. <https://arboblar.uz/ru/people/sadriddin-ajni>.